

■ Hoe werkzaam zijn interventies gebaseerd op RNR-principes en het Good Lives Model?

Verslag literatuurstudie in het kader van project 'Doorontwikkeling Solo' (Uitwerking deelvraag 1)

Lectoraat Werken in Justitieel Kader

Auteurs

Renée Henskens, Marieke Cirkel

Datum

April 2024

COLOFON

Hoe bouwen we aan een samenleving waarin iedereen kan meedoen, tot zijn recht komt en zich veilig voelt? Hier doen de lectoraten van het Kenniscentrum Sociale Innovatie van Hogeschool Utrecht praktijkgericht onderzoek naar, met en voor (aankomend) sociale professionals in het brede sociaal domein. Onze missie is om samen met partners uit praktijk, onderwijs en beleid bij te dragen aan ‘beter samen leven’ en het verkleinen van sociale ongelijkheid. Dit doen wij door praktijkgericht onderzoek, ontwikkeling en agendering van actuele maatschappelijke en sociale vraagstukken op het vlak van participatie, welzijn, zorg en ondersteuning, jeugdhulp, werk en inkomen, schuldenproblematiek, dak- en thuisloosheid, toegang tot het recht, reclassering, sociale veiligheid, en deelname aan onderwijs, sport en cultuur.

Auteur(s)

Renée Henskens, Marieke Cirkel

Lector

Jacqueline Bosker

Jaar van uitgave

2024

Contact en adres

Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht
Lectoraat Werken in Justitieel Kader
Postbus 85397, 3508 AJ Utrecht
Padualaan 101 – 3584 CS Utrecht
Telefoon secretariaat: 088 4817849
Email: socialeinnovatie@hu.nl
www.socialeinnovatie.hu.nl/www.hu.nl

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	RNR-Model en GLM	6
2.1	Theoretische basis en leidende principes	6
2.2	Overeenkomsten en verschillen	10
2.3	De gecombineerde aanpak	11
2.4	Veronderstelde werkzaamheid	11
3.	De gecombineerde aanpak in de praktijk.....	13
3.1	Opzet.....	13
3.2	Presentatie bevindingen	15
3.2.1	<i>Gecombineerd werken in Solo</i>	15
3.2.2	<i>Gecombineerd werken in erkende gedragsinterventies</i>	16
3.3	Conclusie	20
4.	Discussie	21
5.	Literatuur	22

1. Inleiding

Hogeschool Utrecht en de Reclasseringsacademie hebben in 2022 een vooronderzoek afgerond naar de individuele cognitieve vaardigheidstraining Solo (Henskens & Cirkel, 2022). Door middel van literatuuronderzoek, enquêtes, interviews en evaluatie van trainingsregistraties werd de haalbaarheid van het doorontwikkelen van Solo bepaald. Portefeuillehouders, coördinatoren, trainers, coaches en deelnemers werden gevraagd naar hun perspectieven op de toegevoegde waarde van Solo. Het literatuuronderzoek richtte zich op de programma-inhoud van Solo. Doel was om vast te stellen of Solo goed is samengesteld en aansluit bij recente wetenschappelijke inzichten over werkzaamheid. Het praktijkonderzoek onderzocht of Solo voldoet aan de behoeften van specifieke groepen reclassenten. Er werd inzicht verkregen in hoe regio's en units investeren in Solo wat betreft opleiding en coaching van trainers. Aan respondenten werd gevraagd welke programmaonderdelen en oefeningen van Solo aangepast (of verwijderd) zouden kunnen worden.

Uit dit vooronderzoek bleek dat Solo een goed ontworpen interventie is. Uniek is de combinatie van werkwijzen gebaseerd op het RNR-Model en het Good Lives Model (GLM), de betrokkenheid van een BAP (Belangrijk Ander Persoon, ofwel een 'Significant Other'), het aanbod van keuzemodules en de prominente rol van de delictanalyse in het programma. Solo richt zich op zowel risicofactoren van crimineel gedrag als redenen waarom justitiabelen willen stoppen met criminaliteit (en welke factoren in de levensloop beïnvloed kunnen worden om dit doel te bereiken).

Er werd geconcludeerd dat Solo om de volgende redenen een aantrekkelijke training is:
Het programma:

- wordt op individuele basis gegeven, waardoor flexibiliteit in de uitvoering mogelijk is;
- bereikt cliënten die om verschillende redenen niet aan een groep kunnen deelnemen;
- is hoog-responsief, mede door de keuzemodules;
- heeft aandacht voor ondersteuning na de training door middel van een terugvalpreventieplan;
- legt een groot accent op de sterke kanten van de deelnemers.

Er zijn ook verbeterpunten:

- Trainers vinden het geven van een individuele training intensief en uitdagend. Zij moeten het werken volgens het RNR-Model en GLM-principes nog beter in de vingers krijgen;
- Sommige sessies zijn te vol, wat opgelost kan worden door het aantal in te vullen formulieren te verminderen;
- Trainers vinden de programmahandleiding soms moeilijk te volgen;
- De programmadoelen geven onvoldoende aan wat Solo onderscheidt van CoVa: is Solo simpelweg een 'individuele CoVa' of zijn er elementen die het programma onderscheiden?

De onderzoekers adviseerden om Solo op bepaalde punten verder te verbeteren (Henskens & Cirkel, 2022). De theoretische basis van Solo, zoals geschetst in het Theory Statement van ontwikkelaar Philip Priestley (2010) en de theoretische handleiding (Henskens et al., 2014) is verouderd en dient te worden uitgebreid. Naast versterking van de theoretische basis van Solo, moet er ook aandacht worden besteed aan de praktische doorontwikkeling van Solo. De delictanalyse moet worden ingekort en de programmadoelen moeten worden aangepast.

Het bovenstaande leidt tot de volgende vragen:

1. Is er in de literatuur bewijs te vinden voor de veronderstelde werkzaamheid en/of meerwaarde van de gecombineerde aanpak (werkwijzen gebaseerd op het RNR-Model en GLM) in Solo?
2. Hoe worden in Solo de beoogde doelen bereikt, met de aanpak die in het programma wordt gevolgd bij een nader omschreven doelgroep? (Uitwerking hoofdstuk 3 van het werkblad erkie JI.)
3. Hoe kunnen de programmadoelen en eindtermen van Solo beter worden toegespitst op het unieke karakter van Solo? Hoe kunnen zij concreter worden geformuleerd?
4. Hoe kan de delictanalyse doelmatiger worden ingericht? Welke inhoudelijke aanpassingen zijn nodig om de functieanalyse werkzamer te laten verlopen?

Afgesproken is dat de HU de theoretische deelvragen 1 en 2 uitwerkt. De Reclasserings-academie neemt deelvragen 3 en 4 voor haar rekening. De HU verleent hierbij inhoudelijke ondersteuning. Prof. Larissa Hoogsteder wordt geconsulteerd bij de aanpassing van de delictanalyse (deelvraag 4). Dit verslag betreft een uitwerking van deelvraag 1 van de doorontwikkeling van Solo.

Vraagstelling en uitwerking

De vraagstelling van deze literatuurverkenning is als volgt:

'Is er in de literatuur bewijs te vinden voor de veronderstelde werkzaamheid en/of meerwaarde van de gecombineerde aanpak (werkwijzen gebaseerd op het RNR-Model en GLM) in Solo?'

De vraagstelling wordt op twee manieren beantwoord. Eerst geven we conceptuele helderheid over het RNR-Model en GLM, met als doel tot een eenduidig begrippenkader en een gedeelde visie te komen over wat beide modellen inhouden. We schetsen het RNR-Model en GLM, de overkoepelende principes en benadrukken overeenkomsten en verschillen tussen beide modellen. We leggen uit wat we onder een 'gecombineerde aanpak' (van werkwijzen gebaseerd op RNR en GLM) verstaan. Wat zegt de literatuur over de werkzaamheid en/of meerwaarde van het RNR-Model, GLM en werkwijzen die beide modellen combineren? Vervolgens onderzoeken we hoe de gecombineerde aanpak is onderbouwd in het *theory statement* en de theoretische handleiding van Solo.

Vervolgens kijken we naar de manier waarop RNR-principes en GLM zijn geïntegreerd in enkele erkende gedragsinterventies voor volwassenen in het gedwongen kader: hoe verantwoorden de indieners de veronderstelde werkzaamheid en/of meerwaarde van de gecombineerde aanpak in hun interventies? We sluiten de literatuurverkenning af met een kritische reflectie op de gecombineerde aanpak.

Opzet literatuurverkenning

Gezien de beperkte tijd die beschikbaar was, hebben we ons in de uitwerking van de vraagstelling voornamelijk op zes kernpublicaties gericht. Deze literatuurbronnen bieden uitgebreide inzichten in zowel het RNR-Model, GLM als in de werkzaamheid en toegevoegde waarde van de afzonderlijke modellen.

Deze zes kernpublicaties betreffen:

1. Hoofdstuk 9 van het boek *'The Psychology of Criminal Conduct'* van Bonta J., & Andrews, D.A. (2024). Over de 15 leidende principes van het RNR-Model;
2. Meta-analyse van Mallion, J.S., Wood, J.L., Mallion, A. (2020). Over de theoretische veronderstellingen en effectiviteit van GLM;
3. Artikel van Andrews, D. A., Bonta, J. & Wormith, J.S. (2011). Kritische reflectie op GLM;
4. Repliek van Ward, T., Yates, P.M. & Willis, P.M. (2012) op kritische reflectie GLM van Andrews, Bonta, and Wormith (2011);
5. Repliek van Wormith, J.S., Gendreau, P. & Bonta, J. (2012) op weerwoord van Ward, Yates, & Willis (2012) betr. het RNR-Model;
6. Hoofdstuk 6 van het boek *'Werken in gedwongen kader'* (Bosker, 2024). Red. J. Bosker & A. Menger. SWP Uitgeverij. Beschrijvingen van RNR-Model en GLM en een onderlinge vergelijking.

In aanvulling op deze zes kernpublicaties is aanvullende literatuur gebruikt waarover we reeds beschikking hadden. Voor deze literatuurreferenties verwijzen we naar de literatuurlijst.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft het RNR-Model, GLM en de zogenoemde 'gecombineerde aanpak'. We geven aan wat we in de literatuur gevonden hebben over de veronderstelde werkzaamheid en/of meerwaarde ervan. In hoofdstuk 3 onderzoeken we hoe de gecombineerde aanpak is toegepast in Solo en in enkele erkende gedragsinterventies voor volwassenen in het gedwongen kader. We beschrijven hoe de ontwikkelaars/indieners deze aanpak onderbouwen. We sluiten de literatuurverkenning af met een kritische reflectie op de gecombineerde aanpak (hoofdstuk 4).

2. RNR-Model en GLM

2.1 Theoretische basis en leidende principes

RNR-Model

Het *Risk-Need-Responsivity*-Model (RNR-Model, Andrews et al., 1990) heeft een rijke geschiedenis in de Verenigde Staten en Canada en komt voort uit het streven van de overheid naar effectieve resocialisatie en behandeling van justitiabelen. Al in 1950 werden pogingen ondernomen om ex-gedetineerden te ondersteunen bij hun re-integratie in de maatschappij en recidive te verminderen. Critici beweerden echter dat deze pogingen geen effect hadden op de recidivecijfers; in feite bleef de criminaliteit stijgen (Braet, 2009). In het laatste kwart van de 20e eeuw was het positieve sentiment volledig omgeslagen: de overtuiging overheerste dat re-integratie in het gedwongen kader niet haalbaar was ('Niets werkt', Martinson, 1974). Deze sombere conclusie was niet geheel ongegrond: in die tijd waren de meeste justitiële interventies in de Verenigde Staten en Canada alleen op afstraffing gericht, dus de effectiviteit was beperkt. In reactie hierop werden in de jaren 80 hervormingen op de justitiële rehabilitatieprogramma's doorgevoerd. Deze initiatieven kwamen voornamelijk uit Canada, bekend onder de naam 'What Works' beweging. De effectiviteit van deze interventies werd met nieuwe analyses aangetoond (Bosker, 2024). De heersende opvatting dat niets werkte in een gedwongen kader werd hiermee weerlegd (Andrews et al., 2011).

Sinds 1990 heeft het RNR-Model zich ontwikkeld tot een van de meest prominente paradigma's voor risicoanalyse en begeleiding/behandeling in het gedwongen kader (Bonta, 2023). De *General Personality and Cognitive Social Learning Theory* (GPCSL) ligt aan de basis van dit model. In essentie stelt deze theorie dat crimineel gedrag waarschijnlijk optreedt wanneer de beloningen van het plegen van delicten groter zijn dan de beloningen van prosociaal gedrag. Beloningen kunnen door anderen worden gegeven (zoals vrienden en familie), of ze kunnen door de dader zelf worden gegenereerd (zoals gevoelens van trots). Soms komen ze automatisch voort uit het gedrag zelf (zoals ontspanning na het nemen van drugs of gevoelens van opwindning tijdens het plegen van het delict). Acht risico/behoeftefactoren wegen mee in een besluit of iemand zich crimineel gaat gedragen (Bonta & Andrews, 2024; Bosker, 2024). Deze zg. criminogene factoren worden in de literatuur ook wel de 'Central eight' genoemd:

1. Delictgeschiedenis (aard, frequentie, variëteit, startleeftijd);
2. Procriminele attitudes (leed van slachtoffer bagatelliseren, eigen criminele gedrag goedpraten, negatief uitlaten over de wet);
3. Procriminele vrienden (of vermijding van prosociale anderen);
4. Antisociaal persoonlijkheidspatroon (impulsief, agressief, sensatie zoeken, gebrek aan inlevingsvermogen, empathie of respect);
5. Ontbreken van emotionele binding aan familie, partner, gezin;
6. Ontbreken van binding aan opleiding, werk;
7. Middelenmisbruik (alcohol en/of drugs);
8. Ontbreken van prosociale vrijetijdsbesteding.

Deze factoren, op delictgeschiedenis na, zijn dynamisch, wat betekent dat ze veranderbaar zijn met behulp van interventies. Er zijn ook niet-criminogene factoren, zoals depressieve gevoelens en een laag gevoel van eigenwaarde. Niet-criminogene factoren hebben geen directe invloed op het crimineel gedrag maar kunnen wel van invloed zijn op de responsiviteit van de cliënt, in die zin dat deze de motivatie voor behandeling kunnen vergroten (Wormith & Bonta, 2012). Naast de 'Central eight' biedt de GPCSL-theorie het RNR-Model vijftien leidende principes voor de uitvoering van risicoanalyse en begeleiding/behandeling. De drie meest algemene en bekende principes zijn risico, behoefte en responsiviteit (RNR), later zijn deze met andere principes aangevuld (Bonta & Andrews, 2024). Voor een uitwerking van deze vijftien principes verwijzen we naar paragraaf 2.3.

In 1990 deden Bonta en collega's een belangrijke ontdekking met betrekking tot de effectiviteit van justitiële rehabilitatieprogramma's: werkzame programma's concentreren zich op daders met een hoog risico (risicoprincipe), richten zich op criminogene behoeften (behoefteprincipe) en gebruiken cognitieve gedragstechnieken om deze criminogene behoeften te verminderen (responsiviteitsprincipe). Oorspronkelijk hoorde hier een vierde principe bij (professionele ruimte), maar dat werd snel ingetrokken vanwege het gebrek aan steun vanuit de wetenschappelijke gemeenschap. Een paar jaar later werd dit principe echter weer toegevoegd (zie principe 12 in de tabel hieronder). Het RNR-model is een dynamisch raamwerk dat zich in de loop der tijd heeft doorontwikkeld. In 1998 en 2003 werden personele en organisatorische elementen toegevoegd en deze zijn in 2004 aangevuld met zg. *core correctional practices*.¹ Empirisch bewijs van verschillende onderzoeken ondersteunt de effectiviteit van deze nieuwe elementen (zie paragraaf 2.6). Op dit moment zijn er in totaal 15 elementen, bekend als zg. 'leidende principes', die als volgt kunnen worden gecategoriseerd:

1. Overkoepelende principes;
2. Kernprincipes RNR en belangrijke klinische kwesties;
3. Organisatorische principes (<https://edu.nl/xxccx>).

De 15 leidende principes worden kort uitgelegd in de tabel hieronder (Bonta & Andrews, 2024):

Overkoepelende principes

1.	<i>Respect voor de persoon</i> Interventies vinden plaats met respect voor de cliënt, als iemand die zeggenschap heeft en een humane behandeling verdient.
2.	<i>Psychologische theorie</i> Interventies dienen te steunen op een degelijke en solide psychologische theorie, zoals de <i>General Personality and Cognitive Social Learning Theory</i> (GPCSL).

¹ Cliënten die een interventie volgen die op RNR-principes is gebaseerd, hebben minder kans om te recidiveren dan cliënten die een interventie volgen zonder RNR-principes (Bonta & Andrews, 2024). De effectiviteit van deze op RNR-gebaseerde interventie wordt nog eens verhoogd wanneer de professional zg. *core correctional practices* uitvoert. Dit zijn professionele vaardigheden zoals: effectief gebruik maken van autoriteit, prosociaal modelleren en bekrachtigen van prosociaal gedrag, versterken van probleemoplossend vermogen, gebruik maken van bronnen in de samenleving, *motivational interviewing*, gebruik maken van cognitief gedragsmatige technieken en het bevorderen van de werkaliantie (Bosker et al., 2021).

3.	<i>Verbetering van criminaliteitspreventie</i> Misdaadpreventie wordt gewaardeerd boven straf.
----	---

Kernprincipes RNR en belangrijke klinische kwesties

4.	<i>Welzijnsbenadering</i> 'Minder slachtoffers' is een doel dat wordt nagestreefd door meerdere dienstverlenende organisaties, zowel binnen als buiten het strafrechtelijk systeem.
5.	<i>Risicoprincipe</i> Volgens het risicoprincipe moet de intensiteit van een rehabilitatieprogramma worden afgestemd op het risiconiveau van de daders: een dader met een hoger recidiverisico moet een intensievere behandeling krijgen dan een dader met een lager recidiverisico. Daders met een laag recidiverisico hebben minder begeleiding nodig ('If it ain't broke, don't fix it').
6.	<i>Behoefteprincipe</i> Het behoeftebeginstel stelt dat een rehabilitatieprogramma effectief is in het verminderen van recidive als het zich richt op de dynamische risicofactoren van daders.
7.	<i>Algemene responsiviteit</i> Volgens het algemene responsiviteitsprincipe dienen interventies gebaseerd te zijn op cognitief gedragsmatige beïnvloeding, sociaal leren en het aanleren van vaardigheden.
8.	<i>Specifieke responsiviteit</i> Volgens het specifieke responsiviteitsprincipe dient de wijze van dienstverlening en de begeleidingsstijl te worden afgestemd op de specifieke kenmerken van de cliënten, zoals gender, leeftijd, culturele achtergrond, (leer)mogelijkheden, beperkingen en motivatie.
9.	<i>Breedte/multimodaal</i> Stem de begeleiding/behandeling af op verschillende criminogene behoeften, zeker als het gaat om hoog-risico groepen. Hoe hoger het risico, hoe meer criminogene behoeften relevant worden.
10.	<i>Sterktes</i> Beoordeel krachten en sterke punten om voorspellingen en specifieke responsiviteitseffecten te verbeteren.
11.	<i>Geïntegreerde taxatie</i> a. Gebruik gestructureerde en gevalideerde risicotaxatie-instrumenten om krachten/sterke punten en RNR-specifieke responsiviteitsfactoren te beoordelen. b. Integreer risicoanalyse en begeleiding/behandeling
12.	<i>Professionele ruimte</i> In zeldzame gevallen en met een duidelijke rechtvaardiging kan het gestructureerde besluitvormingsproces verworpen worden door eigen inschattingen van de professional. Als dit gebeurt, moeten de aanpassingen zorgvuldig worden gedocumenteerd.

Organisatorische principes (setting, personele zaken en management)

13.	<i>Community-based</i> Extramurale settings hebben de voorkeur, hoewel ook wordt onderkend dat RNR-principes werken in intramurale settings zoals in forensische klinieken of in het gevangeniswezen (echter niet in dezelfde mate als in extramurale settings).
14.	<i>Op GPCSL-gebaseerde professionele vaardigheden</i> Dit vereist training van personeel in zg. <i>core correctional practices</i> (Raynor, 2019), die bestaan uit twee typen vaardigheden: a. Relatievaardigheden om gebruikers te betrekken in relaties die respectvol, zorgzaam, enthousiast, coöperatief en motiverend zijn, met waardering voor de persoonlijke autonomie; b. Structurerende vaardigheden die gericht zijn op het faciliteren van gedragsverandering, zoals prosociaal modelleren, sociale bekrachtiging en afkeuring, aanleren van vaardigheden, cognitieve herstructurering, probleemoplossing, effectief gebruik maken van autoriteit en belangenbehartiging.
15.	<i>Management</i> Beleidsmakers, senior-managers en eerstelijns supervisors brengen de RNR-principes in praktijk. Managers monitoren de implementatie en maken de benodigde aanpassingen, soms met hulp van onderzoekers.

Good Lives Model

Het *Good Lives Model* (GLM, Ward & Stewart, 2003) is ontwikkeld als een aanvulling op het RNR-Model. Het RNR-Model werd om verschillende redenen kritisch bekeken. Er waren zorgen over het feit dat het RNR-Model zich te veel richtte op professioneel bepaalde risicofactoren, wat cliënten zou kunnen demotiveren en zou kunnen leiden tot hoge uitvalpercentages. Bovendien was men van mening dat het model onvoldoende rekening hield met individuele behoeften en de werkrelatie tussen professionals en cliënten (Mallion et al., 2020).

GLM is een op kracht gebaseerd en herstellend rehabilitatiemodel. Het doel is om cliënten uit te rusten met interne en externe hulpbronnen om een bevredigend leven te leiden dat sociaal aanvaardbaar en persoonlijk zinvol is (Ward et al., 2012). Volgens de GLM-theorie worden individuen gedreven om elf primaire levensbehoeften te vervullen: een gezond en veilig leven leiden, kennis verwerven, uitblinken in vrijetijdsactiviteiten, uitblinken in school/werk, autonomie, mentaal welzijn, verbondenheid, een gevoel erbij te horen, spiritualiteit/betekenis, plezier/genot en creativiteit. Secundaire doelen zijn concrete middelen waarmee aan deze primaire levensbehoeften kan worden voldaan. De primaire behoefte om uit te blinken in vrijetijdsbesteding kan bijvoorbeeld vervuld worden door aan sport te doen. Criminogene behoeften vormen obstakels voor het bereiken van primaire levensbehoeften. Een antisociaal persoonlijkheidspatroon bijvoorbeeld, kan een obstakel zijn voor autonomie aangezien deze criminogene behoefte kan leiden tot meerdere detentieperioden. Volgens Ward en collega's (2012) kunnen deze obstakels worden versterkt door persoonlijke beperkingen (gebrek aan kennis en vaardigheden) en/of omgevingsfactoren (beperkte middelen of mogelijkheden). GLM is gebaseerd op de principes van de positieve psychologie en combineert het bestrijden van risico's met het verbeteren van het welzijn van de cliënt, wat resulteert in een holistisch rehabilitatiemodel. Het model stelt de menselijke behoeften centraal, is gericht op het perspectief van de cliënt en heeft een zinvol leven als einddoel.

Nadat de professional de statische en dynamische risicofactoren met behulp van een risicotaxatie-instrument heeft ingeschat, onderzoekt hij² het perspectief van de cliënt op 'een goed leven'. Hij vraagt welk belang de cliënt hecht aan de verschillende primaire levensbehoeften en hij stelt gedetailleerde vragen over de belangrijkste verplichtingen in het leven van de cliënt: hoe waardeert hij zijn dagelijkse activiteiten en ervaringen en hoe beschrijft hij de doelen en onderliggende waarden van zijn delictgedrag? Daarnaast onderzoekt de cliënt hoeveel tijd hij daadwerkelijk aan deze levensbehoeften besteedt. De professional onderzoekt het eventuele verschil tussen de belangrijkheid van de levensbehoeften en de daadwerkelijke tijdsinvestering. Als voor de cliënt duidelijk is wat voor hem een goed leven inhoudt, formuleert hij samen met de professional secundaire doelen die op sociaal aanvaardbare manieren kunnen worden bereikt. Deze doelen worden vervolgens opgenomen in een interventieplan, dat bekend staat als het 'Goed leven plan' (Ward et al., 2012). In de tot stand koming van dit plan, wordt rekening worden gehouden met de volgende zes uitgangspunten:³

² Overall waar in dit rapport 'hij' staat, kan ook 'zij' gelezen worden.

³ In het artikel van Ward wordt verwezen naar interventieplannen voor zedendelinquenten aangezien GLM in de praktijk vooral wordt toegepast op seksuele delinquenten (Ward et al., 2007).

1.	Gebrek aan kansen en ondersteuning Veel justitiabelen hebben in hun jeugd een onevenwichtige ontwikkeling doorgemaakt, die zich kenmerkt door een gebrek aan kansen en ondersteuning om tot een samenhangend plan voor een goed leven te komen.
2.	Gebrek aan vaardigheden en levensdoelen Zodoende missen zij essentiële vaardigheden en capaciteiten die nodig zijn om een bevredigend leven te leiden.
3.	Delicten plegen ter compensatie Delictgedrag is een poging om de gewenste levensdoelen te bereiken maar waarbij vaardigheden of capaciteiten tekort schieten. Delictgedrag kan ook voortkomen uit een poging om het gevoel van incompetentie of ontevredenheid te verlichten.
4.	Bepaalde levensbehoeften sterk gerelateerd aan delictgedrag De afwezigheid van de primaire levensbehoeften autonomie, spiritualiteit/zingeving en verbondenheid lijkt sterker geassocieerd te zijn met delictgedrag.
5.	Ondersteuning bij bereiken levensbehoeften helpt Delictgedrag kan worden verminderd door justitiabelen te helpen bij het verwerven van die vaardigheden en mogelijkheden die nodig zijn om de gewenste primaire levensbehoeften te bereiken.
6.	Op herstel en hoop gerichte benadering Begeleiding/handeling wordt gezien als een activiteit die moet bijdragen aan de uitbreiding van het persoonlijk functioneren van de justitiabele. Het wordt als onmenselijk beschouwd om iemand voor langere tijd te beperken in zijn activiteiten en dit te zien als de enige manier om risicogedrag te voorkomen. Begeleiding en behandeling van justitiabelen moeten gericht zijn op herstel, dat wil zeggen op het bereiken van een zo hoog mogelijk niveau van functioneren. Er wordt gewerkt vanuit hoop en vertrouwen.

2.2 Overeenkomsten en verschillen

Zowel het RNR-Model als GLM zijn zorgvuldig opgebouwde modellen, gericht op het verminderen van recidive en het bevorderen van re-integratie van justitiabelen. Terwijl het RNR-Model gebaseerd is op de theorie van het *General Personality and Cognitive Social Learning Perspective* (GPCSL), heeft GLM een breder perspectief: empowerment en welzijnsbevordering. In de literatuur worden het RNR-Model en GLM vaak tegenover elkaar gezet als modellen met contrasterende doelstellingen. Dit is begrijpelijk: GLM is immers een reactie op de vastgestelde tekortkomingen van het RNR-Model. Veel GLM-publicaties benadrukken de toegevoegde waarde van GLM ten opzichte van het RNR-Model: RNR wordt beschreven als een *one-size-fits-all* benadering die zich alleen richt op risico's, vermijdingsdoelen en probleemgedrag, terwijl GLM naast dynamische risicofactoren ook rekening houdt met de wensen, kwaliteiten en mogelijkheden van cliënten (Noom & Van den Berg, 2019). Uit nader onderzoek van de literatuur blijken de verschillen tussen het RNR-Model en GLM echter niet zo groot zijn als hierboven beschreven. Zowel het RNR-Model als GLM benadrukken het belang van een betrouwbare risicotaxatie en het gezamenlijk opstellen van een plan van aanpak. Ook het gebruik van *evidence-based* interventies wordt in beide modellen als belangrijk beschouwd, evenals het toepassen van *motivational interviewing* en het bevorderen van de zelfregie van cliënten. De ontwikkelaars van het RNR-Model suggereren dat het acroniem 'RNR' kan hebben bijgedragen aan de smalle interpretatie die critici geven aan het model. Het model richt zich op statische, dynamische en niet-criminogene behoeften, evenals op de sterke punten van justitiabelen. Wanneer een professional zich richt op niet-criminogene behoeften, kan dit ook leiden tot een verbeterd gevoel van welzijn voor de cliënt. Responsiviteit is een veelomvattend

concept dat kenmerken van zowel de professional als de cliënt en hun onderlinge interactie omvat. Het belang van sociale steun is stevig verankerd in het principe van responsiviteit, in de zin dat de sociale omgeving deelname aan het programma moet ondersteunen, vooral bij cliënten met een hoog risico en een zwakke motivatie (Wormith & Bonta, 2012).

GLM heeft veel aandacht voor het perspectief van de cliënt. Er wordt belang gehecht aan het vergroten van de motivatie en agency bij de cliënt en een positieve benadering van de professional om verandering te bereiken.

Om deze redenen is GLM goed inzetbaar om de specifieke responsiviteit van een interventie te verhogen: GLM kan de behandelbereidheid van de cliënt vergroten (Noom & Van den Berg, 2019).

2.3 De gecombineerde aanpak

In deze literatuurverkenning verwijzen we naar een ‘gecombineerde aanpak’ als interventies werkwijzen bevatten die gebaseerd zijn op zowel het RNR-Model als GLM. Uit de literatuur blijkt dat de drie algemene leidende principes van het RNR-Model (risico, behoefte en responsiviteit) vaak de basis van gedragsinterventies in het justitiële domein vormen. Er worden cognitief gedragsmatige technieken uitgevoerd die onder het algemene responsiviteitsprincipe van het RNR-Model vallen. GLM wordt in deze gecombineerde aanpak op twee manieren gepositioneerd:

1. Als aanvulling op het RNR-Model;
2. Geïntegreerd in het RNR-Model.

In de aanvullende benadering wordt GLM als aparte interventie aangeboden: GLM-werkwijzen worden los van de RNR-werkwijzen uitgevoerd: het gedachtegoed en de terminologie van GLM wordt strikt aangehouden. In de geïntegreerde aanpak zijn de GLM-werkwijzen ondergebracht in het specifieke responsiviteitsprincipe van het RNR-Model. GLM heeft als doel de responsiviteit van de interventie te vergroten en werkwijzen richten zich op de specifieke kenmerken, mogelijkheden en motivatie van de cliënt. Ook worden GLM-werkwijzen ingezet om de niet-criminogene factoren of beschermende factoren van de cliënt te versterken.

Naast GLM als aanvullende of geïntegreerde variant, bestaan er ook hybride vormen. In deze vormen lopen de doelstellingen, ideologieën en terminologieën van RNR en GLM wat meer in elkaar over.

2.4 Veronderstelde werkzaamheid

RNR-Model

Op dit moment staat het RNR-Model bekend als de meest uitgebreide en *evidence-based* aanpak van crimineel gedrag (Bosker, 2024). Dit model heeft zowel voorspellende waarde als het vermogen om crimineel gedrag te beïnvloeden. In de loop der jaren is bewijs verzameld dat de effectiviteit van de 15 leidende principes van het RNR-Model ondersteunt. Een meta-analyse uit 1990 bevestigde de werkzaamheid van drie algemene principes van het RNR-Model (Andrews et al., 1990). Deze bevinding is later in meerdere onderzoeken herhaald (o.a. in Lipsey et al., 2007; Van der Stouwe et al., 2021; Pappas & Dent, 2023). Behandelingen die als succesvol werden

beschouwd richtten zich op daders met een hoger risico (risicoprincipe) en criminogene behoeften (behoefteprincipe), en gebruikten cognitieve gedragstechnieken om criminogene behoeften te verminderen (responsiviteitsprincipe). Uit de literatuur blijkt dat het risicoprincipe vooral effect heeft op interventies die zich eveneens houden aan het behoefteprincipe en het responsiviteitsprincipe (Andrews & Dowden, 2006). Het toepassen van het risicoprincipe op zichzelf levert geen grote effecten op (Bosker, 2024). In 2004 werd de effectiviteit van *core correctional practices* aangetoond (Dowden & Andrews, 2004).

Onderzoekers ontdekten dat de basisvaardigheden van reclasseringswerkers konden worden verbeterd door ze te trainen professionele vaardigheden (o.a. positieve bekrachtiging, hybride werken, open, warme en enthousiaste communicatiestijl, Chadwick et al., 2015). In 2006 werden de effectieve elementen van het RNR-Model aangeduid als 'leidende beginselen'.

GLM

Ondanks het succes van GLM, is er beperkt empirisch onderzoek gedaan naar de onderliggende theorie, toepasbaarheid en effectiviteit van het model (Serie et al., 2020). Critici stellen dat de theorie van GLM vooral is gebaseerd op ideologie en intuïtie (Mallion et al., 2020). Uit onderzoek blijkt dat de werkzaamheid van GLM vooral wordt gevonden in het verbinden van cliënten aan het traject: cliënten werken actiever mee aan interventies en de voortijdige uitval is lager. Echter, om GLM tot empirisch ondersteund model te verkrijgen, zijn meer methodologisch hoogwaardige evaluaties nodig van zowel de GLM-aannames als de uitkomsten van GLM-conforme interventies (Mallion, 2020).

De gecombineerde aanpak

Over het algemeen wordt in de literatuur de toegevoegde waarde van de gecombineerde aanpak erkend. Volgens Pomp (2009) lijken de modellen elkaar aan te vullen: "*Het RNR-model is het sterkst daar waar het GLM hiaten vertoont, en andersom.*" (blz. 8). Daarom is een constructieve samenwerking tussen de twee modellen logisch. Dit wordt bevestigd door Bosker (2024): uitsluitend werken volgens RNR-principes kan leiden tot een eenzijdige focus op risico's en onvoldoende aandacht voor het perspectief van de cliënt. Het zelfstandig implementeren van GLM kan leiden tot een nadruk op de niet-criminogene factoren van de cliënt, waardoor het vermogen om crimineel gedrag te beïnvloeden afzwakt. Daarom pleit Bosker voor een geïntegreerde aanpak waarin het risicoperspectief van het RNR-Model en het welzijnspectief van GLM gecombineerd kunnen worden.

3. De gecombineerde aanpak in de praktijk

3.1 Opzet

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe de gecombineerde aanpak van RNR-principes en GLM wordt uitgevoerd en verantwoord in Solo en in andere gedragsinterventies in het gedwongen kader.

Deze gecombineerde aanpak staat beschreven in achtereenvolgens:

- Het *theory statement* van Solo (Priestley, 2010);
- De theoretische handleiding van Solo (Henskens et al., 2014);
- De werkbladen van enkele gedragsinterventies voor volwassenen die bij de erkenningscommissie Justitiële Interventies zijn ingediend.

Er is gestart met het bestuderen van het *theory statement* (Priestley, 2010) en de theoretische handleiding (Henskens et al., 2014) van Solo. Er is gekeken naar hoe de veronderstelde werkzaamheid/meerwaarde van de gecombineerde aanpak van RNR-principes en GLM daarin is beschreven en onderbouwd. Vervolgens is in de databank Justitiële Interventies van het Trimbos-instituut⁴ gezocht naar vergelijkbare gedragsinterventies die ook een gecombineerde aanpak hanteren. Er is geselecteerd op gedragsinterventies voor volwassenen (23 jaar en ouder) aangezien Solo ook een interventie voor volwassenen is. Op het moment van het onderzoek (februari 2024) waren in totaal 34 erkende gedragsinterventies in de databank van het Trimbos-instituut opgenomen. In totaal 24 gedragsinterventies vielen af omdat deze zich richten op jongvolwassenen (18-23 jaar). We hebben in de werkbladen (ofwel 'uitgebreide omschrijvingen') van 10 erkende gedragsinterventies gekeken hoe de gecombineerde aanpak van RNR-principes en GLM daar is beschreven en verantwoord.

In deze 10 werkbladen is gekeken naar de volgende onderdelen:

- Naam indiener(s);
- Trainingsvorm (individueel, groep, hybride vorm);
- Setting;
- Doel;
- Doelgroep;
- Combinatie van RNR en GLM-onderdelen;
- Hoe GLM-onderdelen aanvullend zijn op RNR-Model;
- Verantwoording werkzaamheid/meerwaarde van combinatie.

Om te beoordelen of een gedragsinterventie elementen van zowel RNR als GLM bevat, is op basis van de bevindingen van de literatuurverkenning een aantal criteria opgesteld. Deze aan RNR of GLM gelieerde criteria zijn toegespitst op de specifieke setting van een gedragsinterventie (zie Tabel 3.1a):

⁴ Zie <https://www.trimbos.nl/kennis/justitiële-interventies/>. In de databank van het Trimbos-instituut staan de erkende justitiële interventies voor volwassenen. Erkende justitiële interventies die ook toepasbaar zijn in het sociaal domein zijn eveneens opgenomen in de databank van Movisie. De databank van het Nederlands Jeugdinstituut bevat alleen erkende justitiële interventies voor jeugdigen. Deze laatste interventies zijn niet geselecteerd.

Tabel 3.1a. Criteria die bepalen of er sprake is van een gecombineerde aanpak in Solo en in andere gedragsinterventies in het gedwongen kader.

RNR-elementen	GLM-elementen	Overlappende elementen
<i>Risicobeginsel</i> - De intensiteit van de GI is afgestemd op het recidiverisico van de cliënt ('<i>if it ain't broke, don't fix it</i>'). - GI is afgestemd op een helder afgebakend recidiverisico van de deelnemers. <i>Behoeftebeginsel</i> - GI richt zich op de dynamische criminogene factoren van de deelnemers. - GI is gericht op een (of meerdere) criminogene factor(en). - De sessies, oefeningen en werkvormen van de GI zijn afgestemd op deze criminogene factor(en). <i>Responsiviteitsbeginsel</i> - De inhoud van de GI en de begeleidingsstijl van de trainer sluit aan bij de motivatie, mogelijkheden en leerstijl van de deelnemers. - In- en exclusiecriteria voor deelname aan GI zijn helder omschreven. - GI heeft aandacht voor kwesties als cultuur en andere vormen van diversiteit (gender, geloof, seksuele geaardheid, handicaps, geestelijke gezondheid, lvb, leerproblemen, taal). - GI biedt ruimte voor flexibiliteit in de trainer diens reacties op de behoeften van de deelnemers. - GI is (ook) gericht op niet-criminogene factor(en). <i>Trainer past 'core correctional practices' toe:</i> - Effectief gebruik maken van autoriteit ('<i>firm but fair</i>'). - Pro-sociaal modelleren en positieve bekrachtiging. - Deelnemers ondersteunen in probleemoplossing. - Deelnemers ondersteunen bij gebruik maken van bronnen in de samenleving.	- Krachtgerichte benadering, gericht op empowerment - Zinvol leven (welzijnsbevordering) is een einddoel. - Aandacht voor het perspectief van de deelnemers. - Aandacht voor menselijke behoeften.	- GI is geïndiceerd m.b.v. uitgebreide taxatie van statische en dynamische risicofactoren - In GI worden concrete doelen opgesteld - Motivatie van cliënt wordt belangrijk gevonden - Omgeving wordt betrokken - Er wordt gewerkt aan bevorderen pro-sociaal gedrag - Het belang van een goede werkrelatie wordt benadrukt. - Aandacht voor agency - Aandacht voor praktische hulp

• Een open, warme, enthousiasmerende en oplossingsgerichte communicatiestijl.		
---	--	--

3.2 Presentatie bevindingen

3.2.1 Gecombineerd werken in Solo

Volgens het theory statement (Priestley, 2010)

Een aanpak volgens de principes van het RNR-Model dient zich volgens Priestley te richten op statische (delictgeschiedenis) en dynamische risicofactoren (o.a. vrijetijdsbesteding, procriminele attitudes, emotionele binding aan familie, partner, gezin). Hij licht toe dat mensen die delicten plegen, kunnen kampen met cognitieve tekorten t.a.v. redeneren, empathiseren, impulscontrole en sociale vaardigheden. Activiteiten in een interventie dienen hierop gericht te zijn. Volgens Priestley kan dit ook middels risicomangement. Priestley beschrijft zich bewust te zijn van de kritiek op het RNR-Model vanuit de stromingen van *desistance* en GLM. Op deze kritiek gaat hij verder niet in. GLM wordt door Priestley beschreven als een op krachten gerichte benadering, gestoeld op het bezitten van interne vaardigheden en vermogens en externe condities (kansen en ondersteuning), zoals dit beschreven wordt door Ward en Brown (2004). GLM heeft volgens deze auteurs een meer holistisch beeld van individuen en hun mogelijkheden, waarbij werken aan positieve doelen beter werkt dan risicovermijding. Priestley benoemt *human goods*: gezond leven, empowerment, levensdoel, kennis, tevredenheid, vrolijk/blij zijn, zinvolle dagbesteding (werk/vrije tijd), relaties en creativiteit.

Veronderstelde werkzaamheid/meerwaarde

Solo is op meerdere theorieën, werkwijzen, modellen en uitgangspunten gebaseerd dan alleen op RNR en GLM. Priestley haalt bijvoorbeeld ook *desistance* (Trasler, 1979), *harm reduction* (Engelsman 1989), *the re-imagined self* (Brim, 1966) en *re-entry* (Kenemore & Roldan, 2006) aan. In het *theory statement* worden het RNR-Model en GLM los van elkaar beschreven: de modellen worden niet met elkaar in verbinding gebracht waardoor de gecombineerde aanpak van het RNR-Model en GLM niet theoretisch is onderbouwd. In het *theory statement* kan een gecombineerde aanpak evengoed worden gevonden in combinaties van andere theorieën, werkwijzen, modellen en uitgangspunten, die volgens Priestley ook als werkzaam worden genoemd.

Volgens de theoretische handleiding

In de theoretische handleiding van Solo (Henskens et al., 2014) worden de volgende essentiële programma-elementen benoemd:

- *Motivational Interviewing* (MI): MI wordt als motor achter (gedrags)verandering beschouwd;
- Cognitieve gedragstraining: achterliggende gedachte is dat cognitieve vaardigheden aan te leren zijn;

- Risicomanagement: dit betreft het leren (h)erkennen van risicosituaties en ermee omgaan, met als doel escalaties in de toekomst te voorkomen;
- Positieve zelfverandering: is gebaseerd op de principes van GLM.

Cognitieve gedragstechnieken in Solo worden gekoppeld aan het responsiviteitsprincipe van het RNR-Model. Oefeningen die ingaan op positieve zelfverandering worden gelinkt aan GLM. Het RNR-Model en GLM worden in de theoretische handleiding kort beschreven. Het risicoprincipe van het RNR-Model richt zich op de zwaarte van de behandeling, afgestemd op het risico. Het behoefteprincipe richt zich op de dynamische risicofactoren en de responsiviteit zegt iets over de motivatie, mogelijkheden en leerstijl van de deelnemer van Solo. GLM wordt beschreven als een *strength-based* rehabilitatiemodel dat erop gericht is personen uit te rusten met interne en externe hulpbronnen die leiden tot een pro sociaal en zinvol leven. Om een delictvrij bestaan op te bouwen richt Solo zich op criminogene behoeften (dynamische risicofactoren) die hierin als barrières worden gezien. Het accent ligt op de protectieve factoren van de cliënt. Dit gebeurt door in te zetten op een breed, op de sterke eigenschappen van de deelnemer gericht kader. Hierbij is aandacht voor de aanwezige interne en externe hulpbronnen (*empowerment*), die kunnen bijdragen aan een beter leven met meer zingeving. Solo ondersteunt de deelnemer om een actief lid van de maatschappij te worden. De verwachting is dat wanneer de deelnemer in staat is om voldoening te halen uit zijn sociale rol, hij een volwaardig lid kan worden van de gemeenschap die hij eerder heeft beschadigd (Priestley & Vanstone, 2010). De trainer verricht in dit proces 'herstelwerk'. Hij is ondersteunend, respectvol en straalt optimisme uit ten aanzien van de mogelijkheden van de deelnemer. Vanuit het gedachtegoed van GLM worden individuen beschouwd als actieve, doelgerichte wezens die fundamentele *primary goods* willen verwerven (Wilson & Yates, 2009). Motivatie speelt hierbij een belangrijke rol omdat wanneer de deelnemer merkt dat de behandeling hem iets oplevert, dit de motivatie om aan de interventie deel te nemen ten goede komt.

Veronderstelde werkzaamheid/meerwaarde

Ook in de theoretische handleiding van Solo worden het RNR-Model en GLM niet expliciet met elkaar in verbinding gebracht, waardoor de gecombineerde aanpak niet theoretisch is onderbouwd. Wel staat beschreven dat in beide modellen aandacht dient te zijn voor het bespreken van de dynamische risicofactoren. GLM kan dit doen vanuit de krachtgerichte benadering, door deze risicofactoren op te pakken in een breed, op de sterke eigenschappen van de deelnemer gericht kader.

3.2.2 Gecombineerd werken in erkende gedragsinterventies

Van de 10 geselecteerde erkende gedragsinterventies voor volwassenen uit de databank van het Trimbos-instituut, hanteren 4 interventies een gecombineerde aanpak van zowel RNR-principes als GLM-elementen.

Dit zijn achtereenvolgens:

1. Zorgprogramma Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag Volwassenen;
2. Pas op de grens;

3. Weet wat je kan;
4. Zorgprogramma Vermogen voor volwassenen.

Bij de 6 overige gedragsinterventies was geen sprake van een gecombineerde aanpak. In deze paragraaf worden bovengenoemde 4 gedragsinterventies uitgewerkt. Beschreven wordt hoe de RNR-principes en GLM onderdeel zijn van de theoretische onderbouwing en hoe de ontwikkelaars/indieners de gecombineerde aanpak onderbouwen.

Zorgprogramma Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag Volwassenen (SGG-zorgprogramma)

Ontwikkelaar/indieners	Hoogsteder, Schippers (12 februari 2023)
Trainingsvorm	Individueel en groep
Setting	Forensische zorginstelling met psychiater en voldoende behandelaren met kennis over systemisch werken, cognitieve gedragstherapie en ervaringsgerichte technieken.
Doel	SGG stoppen en (de kans op) seksuele en/of algemene recidive verminderen door de invloed van aanwezige dynamische criminogene risicofactoren te verminderen en door beschermende factoren te versterken.
Doelgroep	Volwassen mannen met SGG, IQ > 80. Laag-matige tot hoge kans op seksuele recidive en/of een matige tot zeer hoge kans op algemene recidive. Doelgroep onderverdeeld in (kind)misbruikers met een seksueel of antisociaal profiel.
Hoe is RNR-GLM gecombineerd?	O.b.v. model <i>Integrative Theory of Sexual Reoffending</i> (ITSRO) richt het SGG-programma zich op de RNR-principes om veranderingen te realiseren. GLM wordt geïntegreerd in het RNR-model aangeboden om zo de responsiviteit en het welzijn van de cliënt te vergroten. Voornamelijk doel: vergroten van verandermotivatie en stimuleren van de ontwikkeling van beschermende factoren. Er wordt gewerkt met onderdelen GLM en er wordt <i>aangesloten</i> op de levensbehoeften en -doelen die de cliënt essentieel vindt.
Verantwoording werkzaamheid / meerwaarde	GLM is geïmplementeerd in responsiviteitsprincipe van RNR-Model. Doelen van cliënt staan centraal. Het vergroot de sterke eigenschappen van de cliënt en zijn welzijn (beschermende factor). Het ondersteunt de verandermotivatie en de therapeutische alliantie. (Willis et al., 2013).
RNR/GLM als onderdeel werkzame elementen ?	RNR en GLM worden als werkzame elementen benoemd.
GLM-elementen aanvullend op RNR	• Krachtgerichte benadering, gericht op <i>empowerment</i> (sterke eigenschappen cliënt) • Zinvol leven is een einddoel (vergroten welzijn cliënt) • Aandacht voor het perspectief van de cliënt (doelen cliënt) • Aandacht voor menselijke behoeften (aansluiten op behoeften cliënt)

<https://www.trimbos.nl/kennis/justitie-interventies/zorgprogramma-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-volwassenen/>

Pas op de grens

Ontwikkelaar/indieners	Hoogsteder (24 oktober 2022)
Groep/individueel	Individueel/kleine groep
Setting	Forensische ambulante zorginstelling, beschikking over de inzet van een psychiater en voldoende behandelaren met kennis van en ervaring in het systemisch werken, cognitieve gedragstherapie, en het behandelen van mensen met een lvb.

Doel	Stoppen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en verminderen van (de kans op) recidive van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de toekomst. Afhankelijk van problematiek worden algemene en subdoelen geformuleerd.
Doelgroep	Volwassen mannen (18 jaar en ouder), lvb, seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGG), matige of hoge kans op recidive. Ook gericht op intermediaire doelgroep (relevante en betrokken systeemleden).
Hoe zijn RNR-GLM criteria gecombineerd?	GLM wordt geïntegreerd in het RNR-model aangeboden om zo de responsiviteit en het welzijn van de cliënt te vergroten. Dit gebeurt door een appèl te doen op sterke eigenschappen en capaciteiten van de cliënt (<i>empowerment</i>), versterken van beschermende factoren en het ontwikkelen van een 'nieuwe ik'.
Verantwoording werkzaamheid/meerwaarde	GLM blijkt motiverend te werken (Laws & O'Donohue, 2008; Simons et al., 2008). Om de focus te leggen op verandering en terugvalpreventie, wordt de cliënt gestimuleerd om een 'nieuwe ik' te ontwikkelen: de persoon die je wilt zijn (Haaven et al., 1990; Van den Berg & Van Beek, 2006). De 'nieuwe ik' staat symbool voor het leven op een manier die voor de cliënt als waardevol wordt geacht en is een stuk minder risicovol.
RNR/GLM als onderdeel werkzame elementen?	Nee
GLM-elementen aanvullend op RNR	• Krachtgerichte benadering, gericht op <i>empowerment</i> (sterke eigenschappen en capaciteiten cliënt) • Zinvol leven is een einddoel (vergroten welzijn cliënt) • Aandacht voor de narratieve identiteit (ontwikkelen nieuwe ik)

<https://www.trimbos.nl/kennis/justitiele-interventies/pas-op-de-grens/>

Weet Wat Je Kan

Ontwikkelaar/indieners	Mulder (10 mei 2020)
Groep/individueel	Eenmalige training, individueel of groep
Setting	Organisaties die werken met lvb-clënten, voornamelijk aangesloten bij De Borg (lvb, sterke gedragsgestoordheid). Ook toepasbaar in GGZ, VGZ, kleinschalige woonvorm, wijkteam, begeleidingspraktijk. Zowel ambulant als klinisch.
Doel	De cliënt functioneert op een manier die bevredigend en veilig is voor hemzelf, zijn naasten en de maatschappij, rekening houdend met zijn beperking en uitgaand van zijn mogelijkheden. Het risico op justitieel contact of recidive is verkleind doordat risicovolle gedragsproblematiek wordt voorkomen of gereguleerd met adequate hulp. Dit hoofddoel is uitgewerkt in subdoelen gericht op de thema's: cognitief, beleving en gedrag. Naast doelen gericht op de cliënt zijn er ook doelen geformuleerd voor naasten en begeleiders.
Doelgroep	Volwassenen (vanaf 18 jaar), lvb, risicovolle gedragsproblematiek. Ook naasten en begeleiders kunnen worden betrokken.
Hoe zijn RNR-GLM criteria gecombineerd?	Middels psycho-educatie wordt gewerkt aan doelen vlg. RNR-principes en GLM. Responsiviteit gaat hier over hoe aan te sluiten bij de specifieke kenmerken en leerstijl van cliënten met lvb. De gedragsinterventie maakt gebruik van de positieve benadering van GLM: cliënt laten zien wat hij wel kan, hem doelen laten onderzoeken voor de toekomst, rekening houdend met zijn lvb en de blijvende ondersteuningsbehoefte.
Verantwoording werkzaamheid/meerwaarde	Het combineren van RNR-principes en GLM wordt niet onderbouwd, de modellen worden los van elkaar beschreven. Alleen het responsiviteitsprincipe van het RNR-Model wordt uitgewerkt. Dit gebeurt door middel van aanbevelingen op basis van de Richtlijn Effectieve Interventies LVB (De Wit, Moonen & Douma, 2011). In deze aanbevelingen zijn elementen van GLM terug te zien, zoals motiveren en het positieve benadrukken.
RNR/GLM als onderdeel werkzame elementen?	Ja: RNR/GLM worden benoemd als uitgangspunten voor de forensische zorg.

GLM-elementen aanvullend op RNR	• Krachtgerichte benadering, gericht op empowerment (kijken wat wél kan) • Aandacht voor perspectief van de cliënt (eigen doelen laten onderzoeken)
---------------------------------	--

<https://www.trimbos.nl/kennis/justitiele-interventies/weet-wat-je-kan/>

Zorgprogramma Vermogen voor volwassenen

Ontwikkelaar/indiener	Hoogsteder (26 juli 2021)
Groep/individueel	Individueel en groep
Setting	Ambulante forensische zorginstelling, beschikking over inzet psychiater.
Doel GI	Stoppen of verminderen van het plegen van vermogensdelicten en het reduceren van de kans op recidive (terugval) van algemeen delictgedrag in de toekomst. Het hoofddoel is uitgewerkt in subdoelen.
Doelgroep	Man/vrouw, >18 jaar, 1 of meer vermogensdelicten gepleegd, IQ > 80, matig, hoog of zeer hoog algemeen recidiverisico. Doelgroep is onderverdeeld in drie subgroepen: 1. Cliënten met een overwegend antisociaal persoonlijkheidsprofiel; 2. Cliënten bij wie het plegen van vermogensdelicten voortkomt uit disfunctionele coping; 3. Cliënten bij wie sprake is van problematisch middelengebruik in combinatie met antisociale cognities en emotieregulatieproblematiek.
Hoe zijn RNR-GLM criteria gecombineerd?	Het programma richt zich op een responsief aanbod en motivatie op maat. GLM wordt geïntegreerd in het RNR-model aangeboden om de specifieke responsiviteit te verhogen. GLM wordt in ieder geval ingezet bij subdoelgroep 1: zij zijn ontvankelijk voor deze benadering vanwege weinig lijdensdruk en beperkte motivatie. De cliënt wordt gestimuleerd om voor hem belangrijke levensbehoeften op een adequate manier te vervullen en te werken aan het verminderen van criminogene factoren. GLM wordt ook ingezet bij het doorlopend motiveren. Door aan te sluiten bij de levensbehoeften- en doelen die een cliënt essentieel vindt, wordt de motivatie versterkt en wordt de ontwikkeling van beschermende factoren gestimuleerd.
Verantwoording werkzaamheid/meerwaarde	De aanvullende werking van GLM op RNR wordt onderbouwd (Willis et al., 2013). Door in te spelen op de sterke eigenschappen van de cliënt en de doelen die de cliënt zelf graag wil bereiken, wordt de responsiviteit en het welzijn vergroot. Dit zijn beschermende factoren en het ondersteunt zowel de verandermotivatie van de cliënt als de therapeutische alliantie. Deze manier van denken sluit goed aan het RNR-denken. Willis et al. (2013) benoemen dat een criminogene factor de vervulling van een levensbehoefte in de weg kan staan.
RNR/GLM als onderdeel werkzame elementen?	Alleen het RNR-Model wordt genoemd als werkzaam element.
Criteria van onze lijst (GLM) die in GI worden beschreven	• Krachtgerichte benadering, gericht op empowerment (inspelen op sterke eigenschappen/doelen) • Zinvol leven is een einddoel (vergroten van welzijn cliënt) • Aandacht voor perspectief van de cliënt (aandacht voor wat cliënt wil bereiken) • Aandacht voor menselijke behoeften (aandacht voor vervullen belangrijke levensbehoeften)

<https://www.trimbos.nl/kennis/justitiele-interventies/zorgprogramma-vermogen-voor-volwassenen/>

3.3 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken hoe de gecombineerde aanpak van RNR-principes en GLM wordt uitgevoerd en verantwoord in Solo en in andere gedragsinterventies in het gedwongen kader. Het theoretisch kader van Solo is vastgelegd in twee documenten: het *theory statement* (Priestley, 2010) en in de theoretische handleiding (Henskens et al., 2014). In beide documenten worden het RNR-Model en GLM niet met elkaar in verband gebracht, waardoor de gecombineerde aanpak in Solo niet theoretisch is onderbouwd. Wel wordt in de theoretische handleiding in GLM het belang benadrukt van het bespreken van dynamische risicofactoren. Dit zou vanuit een krachtgerichte benadering moeten gebeuren, gericht op de sterke eigenschappen van de deelnemer. In die zin wordt GLM impliciet als aanvulling op het meer risicogestuurde RNR-Model beschouwd.

In de databank van het Trimbos-instituut combineren vier van de tien erkende gedragsinterventies voor volwassenen RNR-principes met GLM. Drie van de vier gedragsinterventies⁵ hebben GLM geïntegreerd in het RNR-Model (onder het specifieke responsiviteitsprincipe), met als doel de behandelbereidheid en verandermotivatie van de cliënt te versterken en de werkalliantie te verstevigen. Dit zou volgens de indieners op termijn een positief effect kunnen hebben op de ontwikkeling van beschermende factoren.

⁵ Dit zijn de interventies SGG-zorgprogramma, Pas op de Grens en Zorgprogramma Vermogen voor volwassenen.

4. Discussie

Dit rapport presenteert de bevindingen van een literatuurverkenning die is uitgevoerd naar interventies gebaseerd op het RNR-Model en GLM. We hebben ons in eerste instantie gericht op het verschaffen van meer inzicht in de afzonderlijke modellen, hierna hebben we gekeken naar de meerwaarde van interventies die elementen van het RNR-Model en GLM combineren. Onderzocht is hoe deze gecombineerde aanpak is uitgevoerd en onderbouwd in Solo en in andere erkende gedragsinterventies voor volwassenen in het gedwongen kader.

Het RNR-Model is een van de belangrijkste modellen in het gedwongen kader waarmee crimineel gedrag kan worden voorspeld en beïnvloed. Het model bestaat uit 15 leidende principes waarvoor in de loop der jaren voldoende empirisch bewijs is gevonden. GLM is ontstaan als reactie op de vermeende tekortkomingen van het RNR-Model. RNR zou te algemeen zijn, te veel gericht op risico's en het elimineren van problemen waardoor het een negatieve uitwerking zou hebben op de motivatie en behandelbereidheid van cliënten. GLM legt met zijn positieve insteek een accent op de mogelijkheden van de cliënt, het model bevordert de eigenwaarde en zelfregie en het heeft welzijnsbevordering als einddoel. Het model is hierdoor populair in de praktijk maar er is beperkte bewijslast voor de onderliggende theorie, toepasbaarheid en effectiviteit ervan. Uit onderzoek blijkt dat de werkzaamheid van GLM vooral wordt gevonden in het verbinden van cliënten aan het traject: cliënten werken actiever mee aan interventies en de voortijdige uitval is lager (Mallion et al., 2020). In de literatuur vinden discussies plaats over welk model 'beter' zou zijn. Deze discussie lijkt overbodig omdat het RNR-Model en GLM ook veel overeenkomsten hebben. Zowel RNR als GLM hebben recidivevermindering en re-integratie van justitiabelen als einddoel, benadrukken het belang van een betrouwbare risicotaxatie en het gezamenlijk opstellen van een plan van aanpak dat onder andere is gericht op risicomanagement. Beide modellen hechten aan *evidence-based* interventies, *motivational interviewing* en de zelfregie van cliënten.

Indieners van erkende gedragsinterventies met een gecombineerde aanpak van RNR-principes en GLM, onderbouwen dit op een verschillende manier. De gemeenschappelijke deler is de invloed van GLM op de responsiviteit, specifiek op de (verander)motivatie door zich te richten op de sterke eigenschappen en doelen van de cliënt. Wat opvalt is dat indieners de gecombineerde aanpak niet altijd expliciet omschrijven, met name dat zij elementen van GLM (zoals welzijnsbevordering) onvoldoende uitwerken.

Dit geldt ook voor de gecombineerde aanpak in Solo. GLM is terug te vinden in meerdere programma-onderdelen: in risicomanagement (als onderdeel van de functieanalyse), in positieve zelfverandering (ter versterking van de beschermende factoren) en als onderdeel van de specifieke responsiviteit van het RNR-Model (met als doel uitval tegen te gaan en motivatie voor verandering te vergroten). Wij adviseren om de prominente plaats die GLM inneemt in Solo, een duidelijkere positie te geven in het theoretisch kader en de meerwaarde van werken met zowel RNR-principes als GLM te benadrukken.

5. Literatuur

Andrews, D. A., & Dowden, C. (2006). Risk Principle of Case Classification in Correctional Treatment: A Meta-Analytic Investigation. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 50(1), 88-100. <https://doi.org/10.1177/0306624X05282556>

Andrews, D. A., Bonta, J., Wormith, J.S. (2011). The Risk, Need Responsivity mode (RNR). Does adding the Good Lives Model contribute to effective crime prevention? *International Association for Correctional and Forensic Psychology*, 38(7), 735-755. DOI: 10.1177/0093854811406356

Andrews, D. A., Zinger, I., Hoge, R. D., Bonta, J., Gendreau, P. I., & Cullen, F. T. (1990). Does correctional treatment work? A psychologically informed meta-analysis. *Criminology*, 28(3), 369-404.

Bonta, J. & Andrews, D.A. (2024). *The psychology of criminal conduct*. Routledge.

Bonta, J. (2023). Training community supervision officers in the risk-need-responsivity model of offender rehabilitation: a review and implications. *Journal of Offender Rehabilitation*, 62(1), 39-58, DOI: 10.1080/10509674.2022.2158986

Bosker, J. (2024). Beïnvloeden van afbouw van delictgedrag: RNR-Model, Good Lives Model en effectieve interventies. In: J. Bosker & A. Menger (red.), *Werken in Gedwongen Kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (pp. 86-100). Uitgeverij SWP Amsterdam.

Bosker, J., Monnee-Van Doornmalen J., Henskens, R. & Van der Plaat, D. (2021). *Effectieve werkwijzen in reclasseringstoezicht: een systematisch literatuuroverzicht*. Kwaliteit Forensische Zorg.

Braet, G. (2008). *Het Risk-Need-Responsivity Model versus het Good Lives Model bij de rehabilitatie van seksuele delinquenten. Een vergelijking tussen Belgische en Canadese behandelingsseenheden*. [Afstudeeropdracht]. Vrije Universiteit Brussel.

Brim Jr, O.G., & Wheeler, S. (1966). *Socialization after childhood: two Essays*. New York: Wiley.

Chadwick, N., DeWolf, A., & Serin, R. (2015). Effectively training community supervision officers. A meta-analytic review of the impact on offender outcome. *Criminal Justice and Behavior*, 42(10), 977-989.

Dowden, G., & Andrews, D.A. (2004). The importance of staff practice in delivering effective correctional treatment: a meta-analytic review of core correctional practice. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 48(2), 203-214. DOI: 10.1177/0306624X03257765

Engelsman E.L. (1989). Dutch policy on the management of drug-related problems. *British Journal of Addiction*, 84(2), 211-8. DOI: 10.1111/j.1360-0443.1989.tb00571.x

Haaven, J., Little, R., & Petre-Miller, D. (1990). *Treating intellectually disabled sex offenders: A model residential program*. Orwell, VT: Safer Society Press.

Henskens, R., Verkroost, M., Mooij, J., Van Zon, C. (2014). *Solo. Individuele training cognitieve vaardigheden*. (Theoretische handleiding). Reclassering Nederland.

Henskens, R. & Cirkel, M. (2022). *Vooronderzoek Solo. Een verkenning naar de mogelijkheden voor doorontwikkeling van een geïndividualiseerde justitiële interventie bij de reclassering*. Rapportage Kwaliteit Forensische Zorg.

Henskens, R., Verkroost, M., Mooij, J., Van Zon, C. (2014). *Solo. Individuele training cognitieve vaardigheden*. (Theoretische handleiding). Reclassering Nederland.

Kenemore, T. K., & Roldan, I. (2006). Staying straight: lessons from ex-offenders. *Clinical Social Work Journal*, 34(1). 5-21.

Laws, D.R., & O'Donohue, W.T. (2008). *Sexual Deviance: theory, assessment and treatment* (2nd edition). Guilford publications.

Lipsey, M., Landenberger, N., & Wilson, S. (2007). Effects of cognitive-behavioral programs for criminal offenders. Center for evaluation research and methodology. *Campbell Systematic Reviews*, 3(1), 1-27. <https://doi.org/10.4073/csr.2007.6>

Mallion, J.S., Wood, J.L., Mallion, A. (2020). Systematic review of 'Good lives' assumptions and interventions. *Aggression and Violent Behavior*, 55, 1-17. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101510>

Martinson, R. (1974). What works? Questions and answers about prison reform. *The Public Interest*, 35(1), pp. 22-54.

Noom, S., & Van den Berg, J.W. (2019). Het Good Lives Model als start van de behandeling van zedendelinquenten. Een praktische toepassing. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 43(1), 23-30.

Pappas, L., & Dent, A. (2023). The 40-Year debate: A meta-review on what works for juvenile offenders. *Journal of Experimental Criminology*, 19, 1-30.

Pomp, E. (2009). *Het Good Lives Model. Een literatuurstudie*. Expertisecentrum Forensische Psychiatrie.

Priestley, P. (2010). *Solo Theory Statement*. One-To-One Associates, West Horrington, Wells, Somerset.

Priestley, P. & Vanstone, M. (2010.) *Offenders or Citizens? Readings in rehabilitation*. Cullompton. Willan.

Raynor, P. (2019). *Supervision Skills for Probation Practitioners*. Academic Insights 2019/05. HM Inspectorate of Probation.

Serie, C., Pleysier, S., Put, S. & De Ruiter, C. (2020). Welzijn, primaire levensbehoeften en delinquentie bij adolescenten. Etiologische assumpties van het Good Lives Model getoetst. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62, 2-3. DOI: 10.5553/TvC/0165182X2020062203009

Simons, D., McCullar, B. & Tyler, C. (2008, October). Evaluation of the Good Lives Model approach to treatment planning. 27th Annual research and treatment conference of the Association for the Treatment of Sexual Abusers. Atlanta, GA.

Trasler, G. (1979). Delinquency, Recidivism and Desistance. *British Journal of Criminology*, 19(4), 314-322.

Van den Berg, J. W., & Van Beek, D. (2006). Verstandelijk gehandicapte plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag: een literatuuroverzicht. *Psycholoog Amsterdam*, 41(3), 125-130.

Van der Stouwe, T., Gubbels, T., Castenmiller, Y., Van der Zouwen M., Asscher, J., Hoeve, M.,... Stams, G. (2021). The effectiveness of social skills training (SST) for juvenile delinquents: a meta analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 17, 369-396.

Ward, T., & Maruna, S. (2007). *Rehabilitation*. London: Routledge.

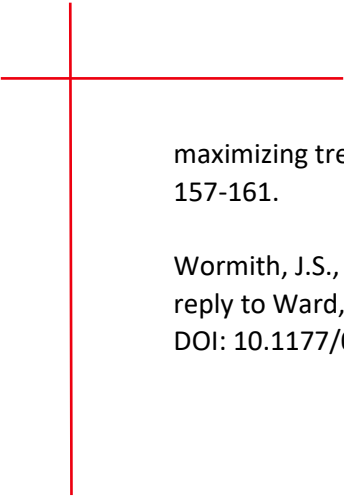
Ward, T., & Brown, M. (2004). The Good Lives Model and conceptual issues in offender rehabilitation. *Psychology, Crime and Law*, 10(3), 243-257.
DOI: 10.1080/10683160410001662744

Ward, T., & Stewart, C.A. (2003). The treatment of sex offenders: risk management and good lives. *Professional Psychology: Research and Practice*, 34(4), 353-360.
<https://doi.org/10.1037/0735-7028.34.4.353>

Ward, T., Yates, P.M., Willis, P.M. (2012). The Good Lives Model and the Risk Need and Responsivity Model. A critical response to Andrews, Bonta, and Wormith (2011). *Criminal Justice and Behavior*, 39(1), 94-110. DOI: 10.1177/0093854811426085

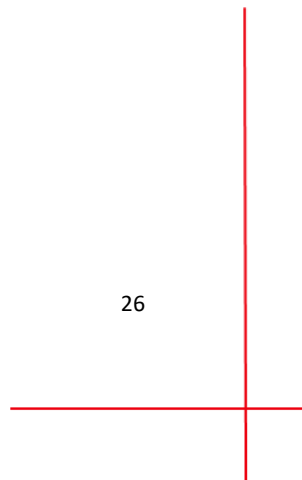
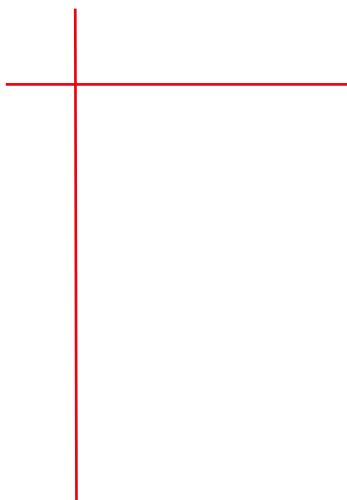
Willis, G. M., Yates, P. M., Gannon, T. A., & Ward, T. (2013). How to integrate the Good Lives Model into treatment programs for sexual offending: An introduction and overview. *Sexual Abuse*, 25(2), 123-142. <https://doi.org/10.1177/1079063212452618>

Wilson, R.J. & Yates, P.M. (2009). Effective interventions and the Good Lives Model:

maximizing treatment gains for sexual offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 14, 157-161.

Wormith, J.S., Gendreau, P. & Bonta, J. (2012). Deferring to clarity, parsimony, and evidence in reply to Ward, Yates, and Willis. *Criminal Justice and Behavior*, 39(1), 111-120.
DOI: 10.1177/0093854811426087

KSI_HU

SOCIALEINNOVATIE@HU.NL

[BIT.LY/AANMELDENKSI](https://bit.ly/aanmeldenksi)